

BLOGBARÁTOK

Gyáridő

mrfoster.blog.hu

Az 1910-es évek Londonjából csöppentem Budapestre, és még mindig itt vagyok. Magával ragadott a város miliője. Szeretem felfedezni új és régi helyeit, elrejtett zugait, elfelejtett emlékeit és izgalmas történeteit. A hosszú séták megnyugtatók, esténként pedig írni kezdek. Nem csak magamnak, Önöknek is.

A XVIII. század második felétől kezdve Budapesten is számtalan gyár épült, amelyek a nagyvároshoz vezető út biztos lépései voltak. De melyek voltak a legrégebbiek, és minek volt piaca abban az időben? Az akkori gyárak közül számos már csak a múlté, helyükön új épületek, lakóparkok állnak. Hol helyezkedett el a Légszeszgyár, hol volt a Borotvagyár, és merre a Kártyagyár? Nem is gondolnák, itt a közelünkben!

Az első pesti Légszeszgyár

Nem, nem valami különleges alkoholos itálról van szó, a „légszesz” ugyanis a gáz régi-

es elnevezése. Amikor az 1820-as évektől a gázvilágítás elkezdett tért hódítani Pesten, a Józsefvárosban 1855–56-ban megépült az első Légszeszgyár. Az épületek a mai II. János Pál pápa tér szomszédságában álltak (korábbi Köztársaság, Tisza Kálmán és Lóvásártér). A vállalkozáshoz tartozó épületek 1869-re egészen a mai Dologház utcáig terjedtek, a munkások számára fenntartott lakóépületeket is beleértve. A gyár 1914. március 31-ig működött, amikorra üzemeltetése végképp gazdaságtalanná vált, és szerepét átvette az Óbudai Gázgyár. Ebben az időben még szénből állították elő a fővárosban

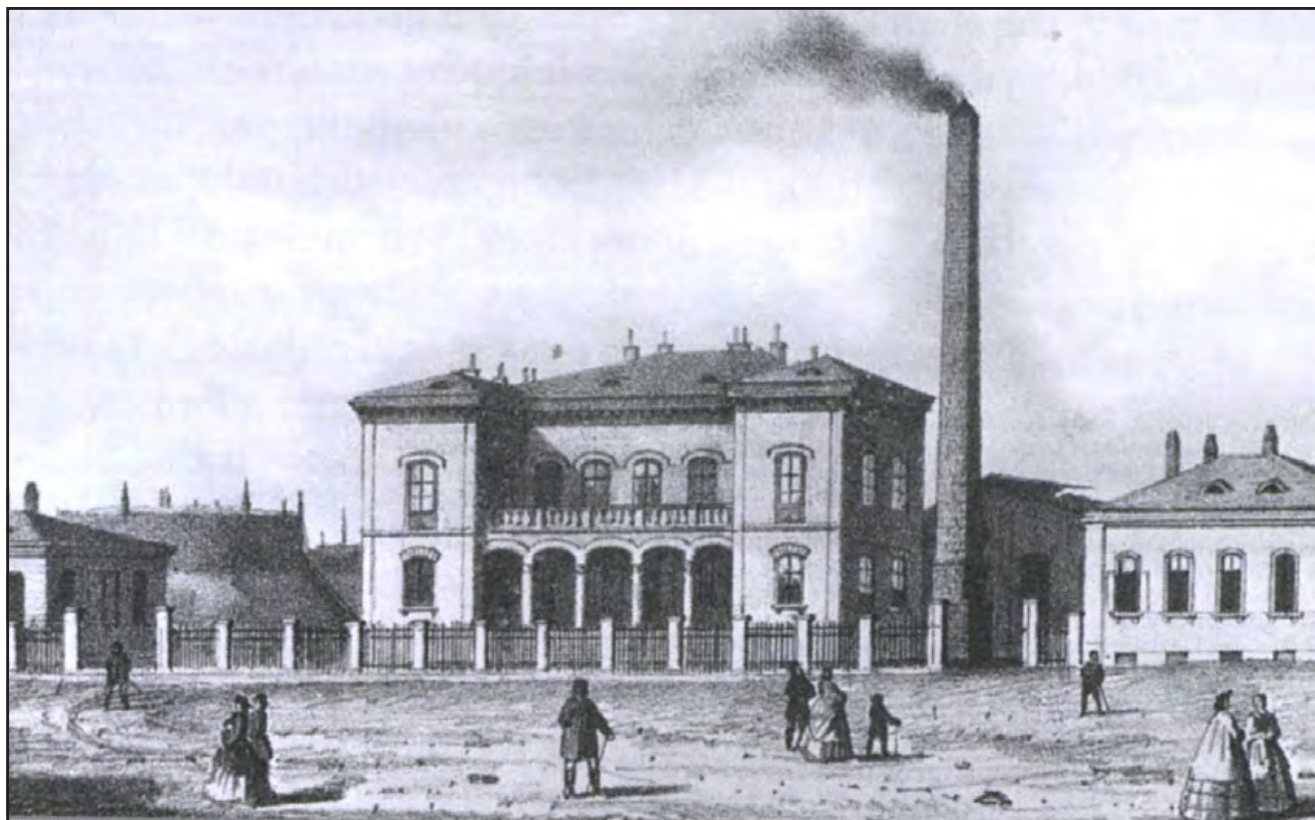
a gázt, és csak az 1980-as években tértek át a földgáz használatára.

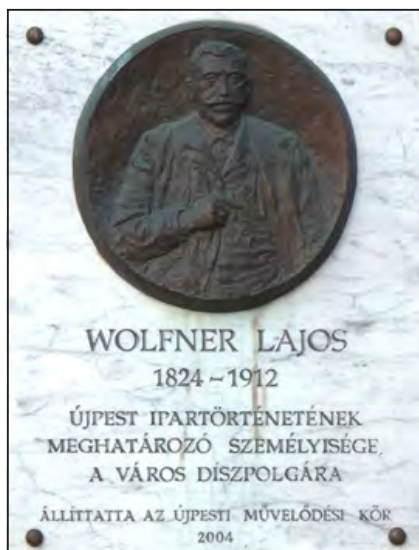
A gyapjúmosástól a lakóparkig – a Wolfner-Táncsics Bőrgyár

Amikor 1769-ben *James Watt* feltalálta a gőzgépet, és útjára indult az ipari forradalom, az emberiségnek elképzelése sem volt arról, hogy ez alapjaiban változtatja majd meg több évezredes életmódunkat. Magyarországon az 1881-es ipartámogató törvény hatására 1906-ig 838 új gyár létesült, ami nagyjából a magyarországi gyárak megduplázódását jelentette 25 év leforgása alatt.

A *Wolfner család* nevéhez fűződik a Váci út–Károlyi István utca közötti területen elhelyezkedő hajdani Wolfner Bőrgyár alapítása és felvirágoztatása az 1840-es évektől kezdve. A gyár területén létesített gyapjúmosó üzem hamar kinőtte magát. Első termékük a birkabőrből készített szatytyánbőr volt, virágkorukban pedig főként cipőkhöz készítettek talpbőrt, valamint gépszíjat gyártottak. A vállalkozás nagyon gyorsan fejlődött, belföldi és külföldi kapcsolatrendszerük folyamatosan bővült, aminek következtében 1896-ra a magyar bőrexport 30–40%-át a Wolfner gyár adta. A rendkívül gyorsan fejlődő üzem a századfordulón már kb. 1000 embernek adott

A Légszeszgyár épületei 1856-ban: a főépület, mellette a melléképületek, a kemenceház, balra egy gáztározó

Wolfner Lajos emléktáblája

munkát. A hadseregnek nagy mennyiségű talpbórt szállítottak, el is nyerték a „Magyar Királyi Honvédség Egyetlen Bőr-Hadfelszerelési Gyára” címet.

Kések, borotvák és bugylibicska – az első borotvagár

Dreszmann Károly késes- és kőszőrűsmester legmodernebben berendezett üzemeiben honosította meg hazánkban a borotvagártást, és intenzíven foglalkozott speciális fodrászfelszerelések készítésével.

Dreszmann Károly, Tolnai Világlapja 1925

Dreszmann Károly, ezüstkoszorús mester. A Kézművesipari Tárlaton pompás késeiért és borotvájiért aranyéremmel tüntették ki. VII., Erzsébet körút 22.

A gyár termékeinek értékesítésére két üzlet is működött a belvárosban: az Erzsébet körúton és az Üllői úton – sajnos, mára már egyik sem fellelhető.

vel. Az üzemben kezdetben 8 segéddel és 2–3 tanonccal dolgozott, majd az 1920-as években már 15–20 munkást foglalkoztatott, és termékei nemzetközi viszonylatban is elismertek voltak. Az első borotvagár Rákosfalván az Álmos vezér tér 6-ban helyezkedett el, ezt később átalakították, majd le is bontották Rákosfalva több házával együtt, ide építették fel ugyanis a Füredi úti lakótelepet.

Az erdélyi szász származású, Alvincon született Dreszmann Károly segédként Münchenben és Stuttgartban is dolgozott, ahol a német Carl Herzog kereskedővel együtt alapították meg közös cégüket. Nem sokkal később innen tért vissza Magyarországra, és építette fel Rákosfalván az üzemet az 1900-as években. Kiváló minőségű

(Egy Iparos kitüntetésére.)

A napokban ünnepelték Rákosfalván, Álmos utcai telepén Dreszmann Károly késesmestert abból az alkalomból, hogy negyvenöt év óta folytatja iparát és tartja fenn üzletét. Ebből az alkalomból Herrmann Miksa kereskedelemügyi miniszter elismerő oklevéllel tüntette ki az ezüst koszorús mestert. Az elismerő oklevelet Moór Károly kereskedelmi és iparkamarai titkár nyújtotta át a miniszter nevében. Bittner János a kereskedelmi és iparkamara alelnöke, a budapesti kamara, Sajó Sándor, a budapesti lakatos ipartestület elnöke és Virághy Károly dr. tisztiorvos Rákosfalva község elöljárósága nevében üdvözölte a jubilánst.

Budapesti Hírlap 1927.10.6.

Dreszmann Károly

BUDAPEST.

Első magyar borotva homorúköszörűde villanyerővel.

Iroda és forgalmi helyiség:
VII., Erzsébet-körül 24. sz.

Különlegességi üzlet:
borbély- és fodrászati cikkekben.

Nagy raktár használathoz kész angol és svéd borotvákban.
Vidéki rendelések és javítások pontosan eszközöketnek.

Dreszmann reklám a Tolnai Világlapjában 1905

ollókat, késeket, borotvát és különböző acélárut állítottak elő, amelyek jelentős részét az Üllői út 38. szám alatti (József krt. sarokház) boltjában értékesítette. Az ezüstkoszorús mester végigküzdött az I. világháborút is, a II. Lipót császár nevét viselő 33-ik gyalogezred katonájaként szolgált, több ízben kitüntették. Hosszú ideig a rákosfalvai sportclub vezetőjeként is tevékenykedett, valamint rendszeresen fellépett műkedvelő előadásokon is.

Reklám a Budapesti Lacimjegyékben 1880

Az első magyar kártyagyár részvény-társulat

1869. május hó 1-én a leghíresebb kártyagyárosok által alapított.

Ki lett tüntetve:
Az 1873. évi bécsi világkiállítás által gyártmányaiért érdem-éremmel.
Az országos magyar ipartársulat által, a gyárnak czélszerű berendezése és okos vezetőjeért ezüst díszéremmel.
Szegeden 1876-ban az érdem-éremmel.
Gyárunk a kézimunka gépek czélszerű berendezése által képes minden mennyiségű jó, finom és kitaró kártyát előállítani. A gyártóképesség naponként 500 tucatra rug mindennemű finom és közönséges, bel- és külföldi kártyákban. A Kelet, Görögország, Moldva- és Oláhország számára a legnagyobb rendelmények legrövidebb idő alatt szállíthatóknak.
Gyárunk: Budapest, Terézváros VII. kerület, Árok-utca 446. sz. a.
Gyári főraktárunk és iroda: Budapest, Serviták tere 8. szám.
Gyári főraktárunk Bécs és az osztrák koronához tartozó tartományok számára:
Bécsben, Falk Adolf és társánál Essling-utca 16. sz. alatt.

Kalabrias parti (képeslap 1901)

utca 11. telke. Egy 1873-as felmérés szerint a gyárban 50 férfi, 40 nő, 10 gyermek, 2 igazgató, 3 tisztviselő dolgozott. 100 000 tucat kártyát állítottak elő évi 300 munkanap alatt, a dolgozók heti bére 7 Ft (ami alacsonynak számított ebben az időben). A gépparkjuk 1 db 6 lóerős fekvő gőzgépből, 1 calica hengernyomógépből, 1 fényezőgépből, 1 simítógépből és 1 festékmalomból áll.

És persze ne feledjük *Schneider Józsefet*, aki már az 1830-as évek közepétől működtette Kiskereszt utcai kártyafestő műhelyét (ma VII., Kazinczy utca 55.). ●

A magyar országgyűlés 1872-ben hagyta jóvá az iparműködést szabályozó első törvényt. Ez a korlátlan iparszabadság elvéből indult ki, minden ipar üzése szabad volt, a korábbi céheknek ipartestületeket kellett létrehozniuk. Az állami szabályozások és támogatások következtében fellendült az ipar, gombamód születtek a különböző gyárak országszerte. A gyári munkások élete nehéz volt, legtöbbször nagyon alacsony bérért dolgoztak, sokszor távol a családjuktól, a gyárakhoz épült munkásszállókban szálltak meg. Az idővel védelmükben született szabályozások következtében valamivel jobb körülmények között dolgozhattak. Az 1884-es törvény a munkaidőt 16 órában maximalizálta, 1891-ben pedig bevezették a vasárnapi munkaszüneti napot. A gyermekek foglalkoztatását Magyarországon először 1940-ben szabályozta az országgyűlés.